

Vrijedna monografija

U povodu Međunarodnoga dana materinskoga jezika Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje predstavio je 21. veljače u Društvu hrvatskih književnika svoja nova izdanja objavljena u 2012. godini. Predstavljeno je deset izdanja: skupina autora: *Školski rječnik hrvatskoga jezika*, Ante Barbić: *Rječnik Pitava i Zavale*, Georg Holzer: *Glasovni razvoj hrvatskoga jezika*, Antun Halonja, Milica Mihaljević: *Od računalnoga žargona do računalnoga nazivlja*, Jakov Mikalja: *Blago jezika slovinškoga*, Barbara Kovačević: *Hrvatski frazemi od glave do pete, Poj željno! Iskazivanje i poimanje emocija u hrvatskoj pisanoj kulturi srednjega i ranoga novoga vijeka*, Ignac Kristijanović: *Gramatika hrvatskoga narječja*, Marijana Horvat i Ermina Ramadanović: *Jezikoslovni priručnik Blaža Tadijanovića: Svašta po malo iliti kratko složenje imena i riči u ilirski i njemački jezik i Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 37/1 i 37/2*. Svaka od tih knjiga zaslužila bi iscrpniji prikaz, ali kao recenzentica i prikazivačica prikazat ću knjigu Marijane Horvat i Ermine Ramadanović. Knjiga Marijane Horvat i Ermine Ramadanović daje sve-

obuhvatan uvid u djelo Blaža Tadijanovića (1728.-1797.) *Svašta po malo iliti kratko složenje imena i riči u ilirski i njemački jezik* (Magdeburg 1761.; 2. izdanje: Tropava 1766.).

Tadijanovićeve knjige spoj je gramatike i rječnika. To je i prva slavonsko-njemačka gramatika i vježbenica. U tome se djelu nalaze leksikografske potvrde za Slavoniju kakve prije toga nismo imali. Tadijanovićeve knjižice pripada jezikoslovnim priručnicima 18. st. koji su istodobno i gramatike i rječnici te koji su izrađivani u tadašnjoj Europi u skladu s ondašnjim poimanjem učenja jezika, pa će današnjemu čitatelju pružiti potpun uvid u djelo i kontekst njegova nastanka.

Monografija Marijane Horvat i Ermine Ramadanović nastala je kao rezultat uspješne međudjelne i interdisciplinarnе suradnje u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Analiziramo li sadržaj monografije, vidjet ćemo i zašto je takva suradnja bila nužna. Knjiga se sastoji od:

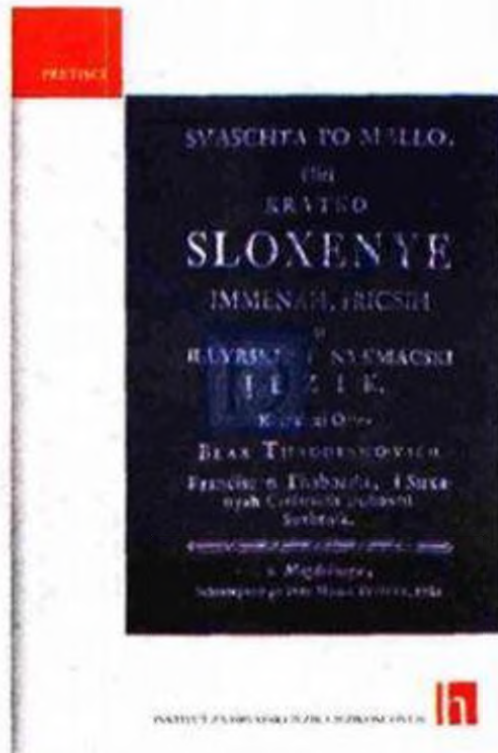
1. pretiska izvornika *Svašta po malo iliti kratko složenje imena i riči u ilirski i njemački jezik* (1761.)
2. transkripcije na suvremenu latinicu tekstova pisanih hrvatskim jezikom i prijepisa dijelova pisanih njemačkim i francuskim jezikom
3. jezične raščelambe na slovopisnoj, pravopisnoj, fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj i leksičkoj razini te posebice na tvorbenoj razini

4. rječnika tvorenica prema vrstama riječi i tvorbenim načinima

5. popratnih tekstova: ljetopisa Blaža Tadijanovića, popisa dosadašnjih izdanja djela *Svašta po malo iliti kratko složenje imena i riči u ilirski i njemački jezik*, popisa literature o autoru i djelu.

Izradba transkripcije staroga teksta zahtjevan je posao koji traži poznavanje jezika i slovopisa određenoga razdoblja, znanje jezičnopovijesnih činjenica i postupaka suvremene tekstologije.

Jezična raščelamba provedena je na svim jezičnim razinama, ali s posebnim naglaskom na iscrpnoj analizi tvorenica i tvorbenih načina. Stoga je i upotpunjena popisom tvorenica na kraju knjige. Tadijanovićev je priručnik do sada obrađivan u okviru povijesti hrvatskih gramatika, a o tvorbi i leksikografskim postupcima nema iscrpnijih studija. Autorice su, shvativši da se samome problemu nije moglo pristupiti bez iscrpne analize, najprije razradile tvorbenu teoriju kako bi tvorenice mogle razvrstati prema tvorbenim načinima. Zapazile su da se broj tvorbenih postupaka i načina razlikuje od priručnika do priručnika te da se najčešće nedosljednosti i razlike pojavljuju zbog nerazlučivanja različitih tvorbenih razina ili zbog neujednačenosti naziva za različite razine i podjele u tvorbi riječi. Proučavajući tvorbenne modele, autorice su uočile potrebu da se i pri proučavanju tvorenica u Tadijanovića primijene spoznaje i postavke suvremene jezikoslovne

Marijana Horvat i Ermina Ramadanović: *Jezikoslovni priručnik Blaža Tadijanovića Svašta po malo iliti kratko složenje imena i riči u ilirski i njemački jezik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2012.

tvorbenih načina. Takav je znanstveni pristup djelima iz povijesti jezika u domaćem jeziko-

teorije (posebno pri razradbi tvorbenih načina), čime se razmatranju Tadijanovićevo djela dao širi okvir. Autorice posebnu pozornost obraćaju na tipove tvorba koji su neobični zbog značenja koje ima tvorenica ili na postanak neuobičajenih novotvorenica prema postojećim modelima, na različite pristupe i tumačenja u određivanju tvorbenih načina te na odnos motiviranih i nemotiviranih riječi sa stajališta povijesne i suvremene tvorbe riječi. Analizirani se primjeri uspoređuju s potvrđama iz *Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika*, u kojemu nije u obzir uzeta građa iz Tadijanovićevo djela. Kao posebnu vrijednost ove knjige istaknula bih činjenicu da je analiza koju su provele Marijana Horvat i Ermina Ramadanović pokazala da su neke riječi starije od navoda u Akademijinu rječniku ili da su u Tadijanovića upotrijebljene u drugome značenju. Time su autorice dopunile podatke iz *Akademca* te ispravile neke u njemu navedene podatke.

U knjizi su otvorena i neka teorijska pitanja iz područja tvorbe riječi, upozoreno je na probleme i nedosljednosti u našim priručnicima, na tvorbeno neopisane vrste riječi i na različita tumačenja tvorbenih modela koja se mogu pronaći u jezikoslovnim priručnicima te je na povijesnoj građi iskušan model obradbe tvorbenih načina koji je do sada bio primijenjen samo na suvremenoj građi.

Autorice su se bavile i opisom dosad tvorbeno neopisanih tvorenica u našim priručnicima (zamjenice, veznici i prijedlozi). U tvorbenome rječniku na kraju knjige donosi se popis tvorenica razvrstanih prema suvremenim tvorbenim načelima i to najprije prema vrstama riječi, a unutar pojedine vrste riječi prema čestoci

svakoj zamjeni i novotvorbi jer se jezik određenoga povijesnog razdoblja promatra ne samo sa stajališta različitih jezikoslovnih disciplina, nego je i poseban naglasak stavljen na tvorbu riječi i tvorbeni rječnik. Stoga je ova monografija vrijedan prinos znanosti o povijesti jezika, povijesnoj gramatikologiji i leksikologiji te rječotvorju uopće jer se u njoj suvremena teorija tvorbe riječi primjenjuje na jezik određenoga povijesnog razdoblja.

Takva je koncepcija knjige vrijedan prinos hrvatskoj kulturi i jezikoslovlju. Knjiga će Tadijanovićevo djelo približiti korisnicima različitih pristupa i zanimanja - onima koji žele sami istraživati i prosuđivati i onima koji će radije prihvatiti već gotove podatke. Širini korisničkoga kruga svakako pridonosi činjenica da se ovom prigodom Tadijanovićevo tekst prvi put donosi transkribiran suvremenom latinicom. Na kraju knjige autorice iznose i kratke i jasne zaključke. Navest ću samo neke: Iako su u Tadijanovićevo djelu potvrđeni svi refleksi jata, razvidno prevladava ikavski refleks. Na temelju istraživanja cjelokupnoga broja Tadijanovićevo tvorbenih modela možemo zaključiti da je velik broj tvorenica znatno stariji od Tadijanovićevo zapisa, što znači da ih je preuzeo iz jezika kao gotove tvorenice, ali i kao model za stvaranje novih tvorenica. Tadijanovićevo jezični priručnik uz mnoge dijalektne potvrde sadržava i priličan broj stranih riječi, ponajprije turcizama i latinizama. Razloge autorice vide u njegovoj rodnoj Slavoniji bogatoj turcizmima i u svećeničkome obrazovanju na latinskome jeziku i književnosti.